

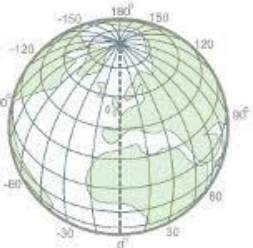
Kriterier Jordgloben och Kartan

Sidorna 21 – 24

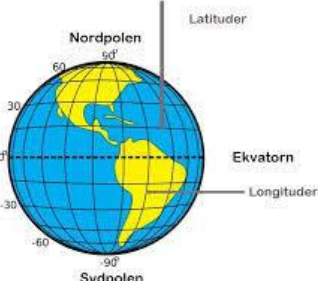
1. Vad är jordaxeln?

En axel är en mittpunkt kring något som roterar. Jordaxeln är en linje som går genom jorden mellan polerna.

2. Förklara begreppen

År	Det är den tid det tar för jorden att göra ett helt varv runt solen, 365 dagar.
Dygn	Den tid det tar för jorden att rotera kring sin axel, 24 timmar.
Breddgrad (= latitud) 	Liggande linje som löper parallellt med ekvatorn runt jorden, norr och söderut från ekvatorn.
Längdgrad (= longitud, meridian) 	Linjer som löper från nordpol till sydpol, halvcirklar på längden. De löper parallellt med Greenwich-linjen åt öst och väst.
Gradnät, koordinatsystem 	Latituder och longituder bildar tillsammans ett rutnät som kallas gradnät.

Kriterier Jordgloben och Kartan

Ekvatorn 	Breddgrad (graden 0) i mitten av jorden, ekvatorn gör gräns mellan norra och södra halvkloten
Nollmeridianen, Greenwich 	En längdgrad (graden 0) som delar jorden mellan västlig och östlig halva. Går genom orten Greenwich. Härifrån går det 180 grader åt väst och 180 grader åt öst.
Nordpolen, sydpolen 	Där jordaxeln har sina ändpunkter. Den nordligaste och sydligaste punkten på jorden.
Skärningspunkt 	En punkt där breddgrad och längdgrad korsar varandra, hörnen i ett rutnät.

3. Kunna rita ut positioner på en karta med hjälp av koordinater, t.ex. 27°N 75°V
 Detta tränar vi på under lektion.

Sidorna 25 – 30

Här finns film att titta på

<https://sliplay.se/member/play/search?subject=23100000>

<https://urplay.se/program/240799-plugga-geografi-kartor>

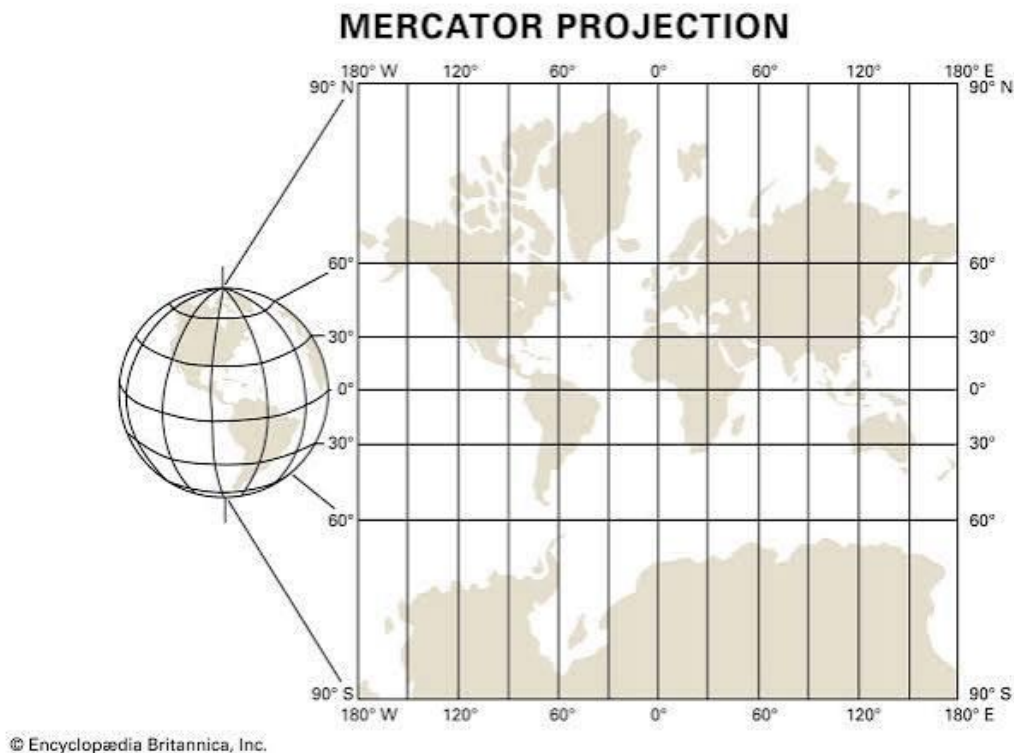
Kriterier Jordgloben och Kartan

Kartprojektioner

Att projicera är att avbilda något på en plan yta. En projektor visar en bild på en duk. Kartprojektion är att rita en karta på ett papper t ex.

Det finns olika sätt att projicera kartbilder. (Titta på de olika sätten på s.26-27)

Alla kartprojektioner förvränger verkligheten på något sätt. Den kartbild vi är mest bekanta med heter *Mercators* projektion. Den gör att allt vid nord- och sydpolen ser större ut än vid ekvatorn, Antarktis blir överdrivet stort.

När vi ser världskartor är det bra att känna till att de inte stämmer med verkligheten, på grund av att det inte går att rita en platt karta av en glob som visar rätt avstånd och storlek.

4. Förklara begreppet eurocentrisk och resonera kring varför kartor centrerar olika områden.

De flesta världskartor placerar Europa i mitten av bilden, det ger känslan av att den delen är viktigast, att Europa är i världens centrum. Fördelen med eurocentrisk karta är att alla världsdelar ryms på samma bild, även om vissa hamnar på sidan av bilden.

Sidorna 32 – 35 (hoppa 34-35)

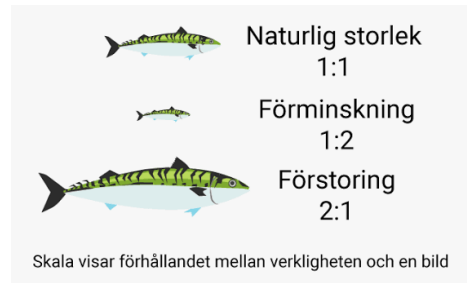
Filmtips:

Kriterier Jordgloben och Kartan

- <https://app.begreppa.se/videos/geografi/kartor-och-satelliter/kartan-ar-en-bild>
- <https://app.begreppa.se/videos/geografi/kartor-och-satelliter/hur-fungerar-ett-geografiskt-informationssystem>

5. Förklara begreppet skala

Skalan berättar hur mycket kartan har förminskat verkligheten. Beroende på hur stort område kartan ska visa, används olika **skala**.

6. Förklara begreppet småskalig karta.

En småskalig karta visar ett stort område – t ex en karta över hela Sverige. Den är mycket utzoomad och visar få detaljer.

En skala kan vara 1: 10 000 000 (1 cm = 10 mil)

7. Förklara begreppet storskalig karta.

En storskalig karta visar ett mindre område – t ex karta över Norr fjärden, hockeyplan.

1:10 000 (1cm = 100 m)

8. Hur vet man vad som är norr på en karta?

Norr ska vara uppåt på kartan. Det ska finnas en pil som visar vilket håll norr är.

Söder är ner, öster höger, väster vänster.

Du ska även kunna rita en kompassros (= rita ut de fyra väderstrecken).

Sidorna 37 – 42

9. Vad betyder GPS? Hur fungerar en GPS?

Kriterier Jordgloben och Kartan

Global Positioning System (globalt positionssystem)

GPS fungerar med hjälp av satelliter (sändare i omloppsbana runt jorden), använder gradnätet för att beskriva exakta platser.

Signalerna fångas upp av t ex mobiltelefoner eller GPS i bilar, så vi får veta var vi befinner oss.

10. GPS har helt förändrat vårt sätt att använda kartor – framför allt digitala. Ge exempel på situationer där GPS är ett bra hjälpmedel.

Med hjälp av GPS kan vi få information som gäller just på den platsen vi är. T ex appar för väder. Ambulanser, brandbilar använder GPS för att hitta bästa vägen – räddar liv. Självkörande bilar är beroende av GPS

11. GIS är ytterligare ett hjälpmedel som förändrar hur vi använder kartor. Förklara vad GIS är, och ge exempel på situationer där GPS är ett bra hjälpmedel.

Geografiska InformationsSystem, bygger vidare på GPS. Med GIS samlas information om ett ställe i digitala kartor, man kan likna det vid olika lager. T e x hur naturen ser ut, pågående vägarbeten, vilka restauranger finns nära?

Sidorna 46 – 47

Läs igenom sammanfattningen, kan du de centrala begreppen?